

## עניני מעשר כספים - שיעור 248 ופסקי רב משה פיינשטיין על הענין

### I. מעשר כספים - דאורייתא - דרבנן - או מנהג

(א) **דאורייתא - עיין בתוספות (תענית ט.)** שהביא דרשת הספרי דעשר תעשר את "כל" תבואות זרעך אין לי אלא תבואה פרקמטיא וכל שאר רווחים מנין תלמוד לומר את "כל" תבואות זרעך שמייתור הלשון בתיבת "כל" אנו למדים לרבות פרקמטיא ושאר רווחים כ"כ ר' עובדיה מברטנורה (פאה ח - ח) דגמילת חסדים בממונו יש להן שיעור שיתן בכל פעם שתבא מצוה כזו לידו חמישית מן הריוח שבנכסיו וכ"כ השנות אליהו על המשנה (פאה ח - ח) דהלכה למשה מסיני הוא ובכתבו כתב דמי שיפחות מנתינת מעשר כספים עובר כל רגע על כמה לאוין ועשין ושקול כאילו כופר בתורה הקדושה ח"ו

(ב) **דרבנן - עיין בשו"ת מהרי"ל (נ"ד)** שכתב דמעשר כספים דרבנן וכ"כ הברכי יוסף (י"ד רמ"ט) דודאי דמעשר כספים אינו בסוג מצות מעשר עני רק חיוב צדקה אמרו שיהיה מעשר מנכסיו והוא מדרבנן מתורת צדקה וכ"כ הערוך השלחן (י"ד רמ"ט - ח) מדרבנן הוא דאסמכנה אקרא דוכל אשר תתן לי עשר אעשרנו דמעשר מן התורה הוא רק בתבואה ולא לעניים אלא מעשר ראשון ללויים ומעשר שני נאכל בירושלים ורק אחת בג' שנים יש מעשר עני ועיין ברמב"ם (מתנות עניים פרק ו' וז')

(ג) **מנהג - עיין בב"ח (י"ד של"ח צסוף)** שכתב דמעשר כספים אינו לא מן התורה ולא מדרבנן וכ"כ השו"ת שבות יעקב (ז - פ - פ"ה) שדברי הספרי לא הובאו בש"ס וגם השו"ע (י"ד רמ"ט - ח) כתב שעל כל פנים לא ימנע אדם מלתת שלישיית השקל לשנה משמע שאין המעשר חובה מן הדין ועוד מעשר כספים יהיה חמור יותר ממעשר עני בתבואה ובפירות שאינו נוהג אלא בשנה שלישית וששית אלא ודאי שאין זה אפילו מדרבנן וכ"כ השו"ת חות יאיר (כ"ד) דעשר תעשר בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ולא אמרו על מעשר כספים ועיין ברמ"א (י"ד רמ"א - ג) דפרנסת עצמו קודמת לכל אדם ואינו חייב לתת צדקה עד שיהיה לו פרנסתו ואח"כ יקדים פרנסת אביו ואמו אם הם עניים וכ"כ המהר"ם מרוטנבורג (ט"ד) שהוא רק מנהג וע"ע בט"ז (י"ד של"ח - סקל"ז)

(ד) **הנפקא מינה** אם מעשר כספים רק דרבנן או מנהג יש מקום להקל במקום ספק או מחלוקת אם יש חיוב בדבר או בשעת הדחק גדול ועיין לקמן

### II. חיוב מעשר כספים הוא לאחר ניכוי הוצאותיו הצריכות לביתו או קודם

**עיין בשו"ת יחזה דעת (ג - ט"ו)** דהאבקת רוכל כתב (שהוא הבית יוסף בתשובתו) שחיוב מעשר כספים אינו מוטל אלא על הריוח שנשאר אחר כל הוצאת הבית וכ"כ השו"ת ציץ אליעזר (י - ו) ועיין בקיצור שו"ע (ל"ד - ז) והרוב חולקין על זה ועיין בערוך השלחן (רמ"ט - ז) ולכן כיון שעיקר מעשר כספים שנוי במחלוקת הא קיימא לן ספקא דרבנן לקולא ע"ש (יחזה דעת ג - ט"ו)

### III. אם מותר לפרנס בניו ובנותיו הגדולים ממעות מעשר ואפילו יש לו יכולת

- (א) עיין במהר"ם מרוטנבורג (ע"ד) שמותר שגם זה בכלל צדקה ולכאורה זה גמרא מפורשת (כתובות ג.) דעושה צדקה בכל עת זה הזן את בניו כשהם קטנים והיינו ביותר על שש (ש"ך ש"ח - ד) שמצד הדין פטור הוא מלזונם ולכן צדקה תחשב לו וכ"כ השו"ע (ה"ח - ג) אמנם הט"ז (רמ"ט - ה) כתב הזן בניו הוי בכלל צדקה בכל עת אבל אינו חשיב מעות מעשר והט"ז לשיטתו (של"ח - סקל"ז) שמעשר כספים הוא חיוב גמור ומעשר לחוד וצדקה לחוד וכ"כ החיד"א בברכי יוסף (רמ"ט - סקי"ח) דעל פי קבלה צריך להפריש מעשר בדוקא וכ"כ הערוך השלחן (רמ"ט - ז) דהזן בניו ובנותיו מצוה אבל חלילה לחשוב דבר זה בכלל צדקה ועל צד הדרש אמרו כן שאם לא כן לעולם לא יגיע לעניים אפילו פרוטה אחת
- (ב) ועיין בשו"ת אג"מ (י"ד ח - קמ"ג) דכל זמן שאין דרך העולם שבנים כאלה ילכו להרויח ולפרנס עצמם חייב האב לזון אותם מדין מזונות אשתו וממילא אינו יכול לפרוע חובו ממעשר

#### IV. פסקי רב משה פיינשטיין בענין מעשר כספים

- (א) האינקאם טעקס שזה הוא מס מהריוח אין צריך לעשר עליהם משום דנחשב כלא מהריוח זה כלל (י"ד ח - קמ"ג)
- (ב) מתנה או ירושה צריך ליתן המעשר (ס) אמנם אם אביו או חותנו אומר שניתן רק בשביל שיהיה פנוי ללמוד אין לו רשות להבן או להחתן לחלק המעשר מהם ואף לא לצדקה ורק מהריוח (bank interest) יתן מעשר לצדקה (אג"מ י"ד ז - קי"ז)
- (ג) נוגע לרווח ממכירת הבית וכדומה - עיין באג"מ (י"ד ז - קי"ד) דאין להחשיב לריוח מה שבית שקנה לפני עשר שנים שהיה חמשים אלפים דאלר ועתה מכר אותו לששים אלפים אלא מה ששוה ששים אלפים דהיום נגד חמשים אלפים דמאז (inflation index)
- (ד) קדימה בצדקה - עיין באג"מ (י"ד קמ"ד) דיכול ליתן לכל מי שירצה מאלו שרשאי ליקח צדקה אף שאחר יותר צריך ואף שיש מי שחסר לו כסות ואפילו שיש לו בהן טובת הנאה אבל גבאי על כיס של צדקה עליהו נאמר דינים להקדים ליתן מתחלה להנחוץ יותר
- (ה) אם יכולין לשלם שכר לימוד לבנות ממעות מעשר - עיין באג"מ (י"ד ז - קי"ג) כל דבר שבחובה אינו רשאי לשלם מהמעשר וכ"ש לבנים בישיבה מ"מ לפי חשבון מעשר שלו ניכר שהוא מרויח פחות מכדי הוצאתו שמדינא פטור כי פרנסת עצמו קודם לכל אדם (רמ"א י"ד ה"ח - ג)
- (ו) להקמת בנינים מפוארים לישיבות אפשר להתיר (ספר מעשר כספים 350)
- (ז) יהודים בבתי סוהר בארצות הברית נחשבים כשכויים ויש בו פדיון שכויים
- (ח) להשתמש בדמי מעשר לחנוך מקצועי של עניים היא המדרגה הגדולה
- (ט) מותר להשתמש בדמי מעשר לקנות ספרים למוסד והוצאת ספרים תורניים
- (י) אסור לבזבז יותר מחומש אם לא לחשש פקוח נפש (י"ד ח - קמ"ג)